

dialogické repliky jsou vyslovovány přímo s opačným, tj. nedialogickým zá-
měrem – nepřipustit pokud možno žádnou verbální diskusi.

Tyto **tázací věty** mohou vyjadřovat jednak **podiv** či **rozhořčení** mluvčího (rodiče), to jsou např. otázky *ty už sis zase zapomněl věci na tělocvik?; ty ještě nejsi v posteli?; ty si to ještě nesněd?; jak je možný že to ještě nemáš snědený?; co v tý škole celý den děláš že si ani nepamatuješ co máte za úkol?; jak to že zas nevíš jakej máte úkol? a to vás ve škole neučí?; co byste ještě nechtěli?; ty zase nemáš co dělat?; jak to se mnou mluvíš?; co ty si to vůbec ke mně dovoluješ?; jak to že máš zase hlad dyť si před chvílí jěd?; iomuhle ty říkáš čistý ruce (domácí úkol, sešit z češtiny...); iomudle rámusu ty říkáš hudba? a další.*

Dále mohou tázací repliky plnit komunikativní funkci jakési **výstrahy** či **varování**, např. *že tě pošlu pryč?; že pudeš vod stolu?; že ti ten talíř vodnesu?; případně též výhrůžky*, viz např. *cheeš facku?; a pár na zadek nechčeš?; mám ti jednu stříhnout?; mám ti šoupnout jednu na zadek? apod.*

Velmi často se tyto tázací výpovědi užívají rovněž ve funkci **výtky** nebo **napomenutí**, např. *copak si neumíš ten talíř po sobě uklidit?; to si na ní nemoh dát trochu pozor?; musel sis toho brát tolik?; jak to zase vypadáš?; jak to sedíš u toho stolu?; ty neumíš sedět pořádně na židli?; nezdá se ti že sedíš u toho jídla nějak dlouho?; to sebou nemůžeš trochu hodit? a zhasínat v koupelně bude kdo? aj.*

Časté je rovněž užití ve funkci **výčitky**, např. *můžu já s váma mít chvílku klidu?; co mám z toho že na vás dřít?; chcete aby mě zas bolela hlava?; proč se vy dva musíte spolu pořád rvát?; můžete mi říct proč já se s váma musím pořád tak zlobit? nebo jakéhosi ohrazení, příp. protestu*, např. *já snad nemám právo na trochu soukromí?; sem já snad vaše služka?; snad si nemyslíte že to pro vás uklidím?; chcete mě snad dostat do bláznince? apod.*, mohou rovněž vyjadřovat **obavu**, **znepokojení**, např. *proč běháš bos?; to cheeš bejt zas nemocnej?; cheeš si ty nůžky wazit do voka?; cheeš se tím nožením říznout? příp. i jakousi **proshu***, např. *mohli byste mi dát chvílku pokoj?; můžeš ho nechat chvíličku v klidu?; nemohli byste se vy dvě alespoň na chvílku přestat hádat? a jiné.*

Tyto výpovědi jsou velmi často pronášeny v afektu či v určitém psychickém rozrušení, rodiče jimi reagují na nějaké (v danou chvíli podle nich) nevhodné chování dítěte (dělí). Velmi často v nich zaznívá také silný ironický podtext, jízlivost či snaha o zesměšňování. Můžeme slyšet výpovědi jako např. *ty sis zapomněl tašku? je to vůbec možný? a hlavu tu máš?; přemejšliš ty taky někdy hlavou?; na co ty tu hlavu vlasině máš? ná čepici?; proboha spadla sem snad bomba?; kam se vám ztratila podlaha?; mám ti snad poslat kolokovanou žádost abys přišel jíst?; mám si před tebou kleknout na kolena abys už konečně začal jíst?; co by se ti tak asi stalo kdyby sis ten talíř po sobě uklidil?; nechčeš si dát ty nohy na lustr?; nechčeš si náhodou k tomu jídlu lehnout?; a zavírat za těhou kdo bude? máme snad doma černocho? Velice frekventované jsou též výpovědi jako *to seš tak hluchej nebo mě neslyšíš?; seš snad slepej nebo nevidíš?; sem ti tu pro sních nebo pro srundu? a mnoho dalších.**

Jde nepochybně o soubor formálně tázacích výpovědí, které se vedle velké pestrosti vyjadřovaných dialogických komunikativních funkcí vyznačují i velmi výraznou zvukovou stránkou, zejména melodickým průběhem s velký-

mi intonačními výkyvy, se specifickým, často ironickým tónem řeči, s výraznou hlasovou intenzitou. Tyto zvukové kvality jsou klíčem k pochopení „pravého“ významu repliky. Kromě toho mají tyto tázací repliky svou zvláštní stránku lexikální a gramatickou.

Cílem našeho příspěvku bylo jednak poukázat na jeden z rysů příznaků pro komunikaci s dětmi, tj. velice časté užívání tzv. nepravých otázek, a jednak ukázat, jaké komunikativní funkce takovéto tázací výpovědi plní. Z jazykového hlediska se nám zde nabízí velice zajímavý a bohatý materiál, který je možno dále podrobně zkoumat, z hlediska praxe však přílišné užívání takovýchto tázacích replik příliš vhodné není. Zvláště proto, že děti (hlavně menší) ironii mnohdy nerozumějí a ani zesměšňování není příliš vhodným výchovným prostředkem. V komunikaci s dítětem je tedy více než nutné dávat pozor nejen na to, co říkáme, ale také jak to říkáme, a to zde nehovoříme o „vhodnosti“ takových otázek jako např. *co děláš? či dokonce kam čumíš? ve chvíli, kdy dítě zakoplo a padá apod.*

Na závěr bychom uvedli krátkou ukádku autentického rozhovoru rodiče (matky) s dítětem (předškolního věku) při jídle.

Text	Popis situace	KF
1 Marku pod' jíst	-dítě si hraje v dětském pokoji, matka jej volá k večeři	výzva k činnosti
2 Marečku pod' jíst večeře už je na stole	-dítě nereaguje, matka jej znovu volá	opakovaná výzva
3 tak Marku ty mě neslyšíš? kolikrát ti to budu ještě vopakovat?	-dítě stále nepřichází, matka se začíná rozčilovat	výtka
4 mám si tam pro tebe dojít?		výhrůžka
5 sedni si pořádně ke stolu a začni už prosimtě jíst	-dítě se dostavilo k večeři, matka už je netrpělivá	příkaz
6 proč se v tom jídle tak vrtáš?	-dítě jí pomalu, nesouředně, stoupající podráždění matky	výtka
7 copak ti to nechutná		podiv
8 nemůžeš si to nabrat na tu lžičku pořádně? dyť ti to padá		výtka + zdůvodnění
9 přestaň si podpírat tu hlavu bojíš se snad aby ti neupadla?		napomenutí (ironie)
10 Marku musíš ty mě s tím jídlem pořád tak zlobit? copak se nemůžeš alespoň jednou najíst bez rozčilování?		výčitka prosba